

Stanko Kociper | Mértik

I.

Po dolinah je cvetela mlada otava. Jutro za jutrom si je rumena deteljica v dišeči rosi umivala žareča lica in stresala kuštrave glavice, da sončni žarki ne bi videli na njej sledov raja, ki so mu vso noč prepevali zaljubljeni murni. Lastovke so se že navsezgodaj okopale v farovški mlaki in se premetavale po zraku, da je pobliskavalo v sijaju njihovih belih trebuhov kot v brk polesketavanju nemirnih listov na jagnjedih vrh Kajžarja, po katerih so se dričali mladi sončni žarki na gorice in kuče med njimi, pa na valujoče pšenice in travnike ob potokih. Le Žalostna Mati jeruzalemska si je izbrala to čast, da ji je zlati božji pogled že tam daleč izza Blatnega jezera poljubil sijoče jabolko vrh zvonika, in Ona je blagoslovila njegovo romanje prek Njenih ljubljenih goric.

Klopotci na vrh goric še niso klenkali.

Sedaj so petelini še lahko napenjali golše in med redi trsja svobodno vodili járike na pašo. Grozdje je pravkar cvetelo in rosna jutra so na komaj spočete jagode dihnila nežno, sinjo tančico. Sveže poškropljene gorice so se s svojo modrino vpijale naravnost v globoko sinjino neba. Kobáče so visele pod kapovi in na njih so se v vetru zibali kričavi vrabci. Sele o Veliki maši jih bodo viničarji sneli in jih poveznili na kokoši. Vrhovljanski kokoti bodo povესili bleščeče se repe in umolknili.

Šele tedaj bodo zaregljali klopotci in peli v tisočernih sozvočjih pesem zorečega grozdja.

V gosposkih goricah na Velikem Kajžarju dan na dan poje vzvod na škropilnici. Sonce greje zemljo do osrčja in mladi grozdki čutijo rodovitnost njenih grudi. Lepo se redijo.

Viničar Balažek Borko hodi počasi gor in dol po goricah, pritiska na vzvod, in na koncu cevi prši iz škropilnice oblaček sinje galice, ki pokriva trte. Grozdkom to ugaja. Balažeka Borka pa peče galica v očeh, koža na rokah mu je spokala, škropilnica na hrbtu ga reže in raztopina, ki pljusne tu in tam čez rob, mu je razjedla že kožo na ledovju, da tako salamensko skeli. In sonce tako neusmiljeno peče!

Na vrh grábice Balažek Borko odvije kapico na razpršilniku, na usta jo pritisne — vso galičnato, kakor je — in izpihne smet, ki se je zadelala v luknjico. Jedko ga zaščemijo ustnice, da jezno pljune in si jih obriše z ravno tako galičnatim predpasnikom, da nič ne pomaga.

»Pfuj! —«

S priprtimi očmi pogleda po goricah. Globoko v dniko, skoraj do gabrove šume ob glavni cesti, kjer odskakuje voz, se spuščajo in v širino se raztezajo čez greben na levi, da jim ne vidi meje.

»Preveč... Preveč dela za enega samega človeka... Toda k naši kuči spada in konec...«

Vse ga že boli. Vse ga že peče. Pa še konca ne vidi. In ko bo prišel do konca, bo po enem tednu moral zopet začeti od kraja. Še koža se mu

ne bo zacelila na ledovju, pa bo moral zopet oprtati škropilnico. Lotil se ga je obup, da je zaškripal z zobmi:

»Preklete... — Kajpada, škropljenje je čisto viničarjevo opravilo. Za to najemajo delavce samo kmetje, da je sitno delo prej opravljeno. Gospoda pa: 'To je viničarjevo. Škropljenje je pol bratve. Ti si odgovoren!' — Vraga je njim za odgovornost! Odgovoren sem tako za vse; kriv sem tako in tako vsemu jaz. — Muči ga, kri mu pij; to je tista odgovornost. To je njihova zapoved. Komu so le odgovorni, da se je tako držijo? Menda vragu, ker znajo govoriti njegov jezik...«

Balažeka Borka je stresla vsemočna jeza, da bi spustil škropilnico na tla in jo zvalil med trsjem v dniko, da bi se jedka galica razlila iz nje.

Z lista na poščipu ob robu se je spustila svetla kapljica prav na jagodo, da se je kar zaiskrilo in je njen bleščeči smehlaj zablislil v Balažekovih očeh, da mu je v hipu zmešal misli in je rekel:

»Ko bi ne bilo tega...«

Z veliko šako je nežno objel grozd in po omrtvelih udih ga je spretetela mehko, da je potrdil:

»Saj res... Ko bi ne bilo tega... To je Bogec naredil za nas.«

Potem se je ustrašil prelepe misli. Seveda; tem ljudem iz kuč je vsaka lepa misel greh, ker se prav zatrdno ne uresniči.

»Ne... Potem bi nekaj prišlo. Nekakšna nesreča bi prišla na gorice. Mogoče bi potlej gorice umrle. Kakopak. Vsak bi čepel samo v svojem. Če bi ga prosil na delo, ne bi prišel, sam pa le ne bi mogel obdelati. V kop je le treba naprositi mnogo ljudi.«

To so bila huda vprašanja, ki so se Balažeku Borku tem bolj zamotavala, čim bolj jih je skušal rešiti. Miru pa si le ni mogel dati, da je kar naprej ponavljal:

»Pa vendar...«

Ozrl se je na nasproti ležeče gorice.

Pod marelico, s katere so se že jeli kazati belo zeleni drobni sadovi, je sedel goričanec Matjašek Slavinec, ob njem pa viničar Rojkov Lujzek in žena Micika. Otroci — saj jih še prešteti ni mogel — so se podili po meji gor in dol. Le to je Balažek Borko videl, da so v rokah držali velike kose kruha, ki jim ga je odrezal gazda Matjašek Slavinec. Z viničarjem je škropil in z viničarjem je sedel k južini, da skupaj pojedsta malo kruha in popijeta kupico vina, ko je težko delo.

Balažek Borko je moral na silo pripreti oči, ker mu je nekakšna ginjenost stopila na veke.

V dniki na robu šume so se zlasali njegovi otroci, ki so pasli kravo, in Betika je klicala na pomoč:

»Atek... Ateek...«

Balažek Borko pa ni nič slišal. Z obema rokama se je naslonil na prákol, zagledal se je predse in si mislil:

»Da. Tako je. To je Bogec naredil za nas. Oba, Matjašek Slavinec in Lujz Rojko sta se rodila med goricami. Matjašek v hramu v grabi, Lujz v kuči na vrhu. Matjašek je gazda, Lujz pa viničar. Saj je siten včasih ta Matjašek Slavinec; pa — gazda je, in gazdi imajo svoje skrbi. Gazda

nekdo mora biti, čeprav je siten. Kaj bi se o tem menili. — Viš, sedita pa le skupaj in južinata. Za oba zori grozdje. — Kdo pa je moj gazda? Samo v bratev ga vidim, ko pride, da mošt zaklene v pivnico, sicer pa pošilja lonarja kot psa na nas...«

Sedaj se je oglasilo od predoken:

»Ata, papala bi.«

Oglasila se je Zalika, ki je komaj shodila.

Balažek Borko je dvignil glavo, da so mu oči same po sebi ušle na Slavinčev breg, kjer so se podili Rojkovi otroci. Videl je njihov kruh in še njemu so se pocedile sline:

»Pa kakšne zagozde imajo fáčoki; da se jim kar roke šibijo...«

Preslišal je vrjéko, ki so jo pričeli starejši v grabi, preslišal je klic Zalikin s predoken, ker ga ne bi mogel uslišati. Pritisnil je na vzvod in, ker je zaslišal, da je tekočina pljuskala nekje globoko pri dnu, je zavpil skozi stisnjeno, suho grlo:

»Vodo.«

Žena Barika mu je v velikem lončenem vrču na glavi nosila galico iz soda v škropilnico. Sunkovito je odmaknila najmlajšega od prsi, da so mu zasesane ustnice cmoknile in se mu je s slino pomešano mleko pocedilo po bradi. Položila ga je v senco za sodom na predpasnik, ki ga je otrok že vsega premočil. Tam je brcal in grabil v zrak in iz vse grlice vekal. Njegov droben jok pa se je izgubljal med škrtanjem vzvoda na škropilnici in med vrjéko Rojkovih otrok, ki so noreli na nasprotnem bregu.

Barika je postavila vrč na glavo in hitela, da še rokavcev ni utegnila zapeti. Čez vrč ji je pljusnila galica in se ji prek obraza cedila na grudi, iz katerih je pil najmlajši, ki je sedaj vpil in brcal nekje za sodom z galico. Ko je možu zlila galico v škropilnico, je zasopljena za hip obstala in Balažek Borko je imel priložnost, da se je bežno ozrl po njenih razgaljenih, izpitih in ovelih prsah, preko katerih se je vil modri curek jedke galice. Ona ga je gledala. Zaradi sunkovitega dihanja so grudi lahkotno plapolale, da je Balažek Borko mogel ugotoviti, da v njih ni več dosti mleka za najmlajšega.

Trdo se je obrnil in stopil med redi navzdol.

»Ti gospodje bi to morali videti. — Seveda, oni se igrajo s prsmi, ki so kot te jagode... — Nič... Gazde bo treba zmenjati. —«

Poškropljene jagode so mu mežikale, vzvod na škropilnici je ječé, pa vztrajno prisegal.

Na Slavinčevi meji so otroci še vedno kričali. Pastirji za šumo so vlačili na vrvi kravo na breg in jo topli, ker se je upirala. Najmlajšemu je Barika s prsmi zamašila usteca, da bi bil vsaj tiho. Jok pa se je začel na predoknih.

Balažek Borko je moral delati natanko do opoldne. Nadzirajo ga in vsako izgubljeno minuto mu odračunajo.

Ko je v Jeruzalemu stari Zadravec zazvonil angelski pozdrav, da je srebrni drget preko bregov vabil goričance k pobožnosti, je Balažek Borko zaprl cev. Snel je klobuk in se prekrižal. Stopil je v breg in molil za svoje misli...

II.

V siljih so tolkle prepelice. Po grabah se je v vetru vrtinčilo dozorevajoče klasje. Sonce je šlo preko njega in ga pobožalo z zlato dlanjo, da je kar oči jemalo, kadar so se težka stebelca objela za ples, ki mu je igrala neslišen napev sapa iz temnih borovih gozdov na Stari gori. Toliko zatega veselja je valovalo po dolinah, da se je razlivalo skozi okna v kmečke hrame, ki jih je pričakovanje žetve kar razpihovalo. Na vratah so se ustavljali kmetje in grabili v igriva žita ali pa med dlanmi meli klasje, da bi zračunali, kdaj mu bodo začeli izpodrezovati stebela. Ni bilo več daleč do tega. Vsaka njihova misel je bila molitev za sonce. Kaj če žge, da ti duša izhlapeva, kadar riješ po zemlji! Sedaj mora biti suša, da se bo to živo zlato oklénilo.

Viničarji in želárji, ki so imeli dosti otrok, pa premalo zemlje, da bi jim vsem dala kruha, so se jeli shajati in sklepati pajdaštva za mlat. Zaslužka ni za sproti zadosti, kaj šele, da bi človek mogel prihraniti kaj za zimo, ko ne bo dela. Otroke pa bo treba hraniti, da vsaj vseh ne bo pobral mraz.

Nekateri so imeli že staro tovarišijo in so že odšli na Hrvaško ali pa na Mursko polje sporočat starim gazdom, da to pot zopet pridejo s cepmi polnit njihove žitnice, sebi pa za plačilo nekaj vreč mértika. Majhno plačilo je mértik za tako trdo delo. Komaj desetina namlačenega in prečiščenega zrnja. Pa če je silje dobro obrodilo, je že še nekaj. Le kadar je klasje lahko, če ga je udarila toča ali umorila sprotoletna megla, je trpljenje mlatičev v primeri z mértikom prehudo. Toda mlatiču ne sme biti trpljenja preveč; mlatec mora biti zvest. Če ne bi šel mlatit, bi si ga Hrvatje ali pa poljanci prav zatrdno zapomnili in tudi ob rodovitni letini ne bi dobil pri njih mlatí.

Vse to so bile skrbi, ki so parale vrhovljance v tem času, ko se je goričanskih kmetov lotevalo nestrpno čakanje žetve.

Bila je nedelja. Zdelanim goričancem, ki so ta dan počivali, se je zdelo, da sonce bolj vroče pripeka na gorice kot druge dni. Zdelo se jim je, da še stopiti ne bi mogli po gorici v takšni vročini. Niso mogli verjeti, da bi jih ves minuli teden žgalo enako vroče sonce.

Nedelja v goricah! — Gospod ve, da ga goričanci nosijo v srcih in v zaupanju in za svoj dan nalašč diha več sončnega blagoslova na to ljubko morje valujočih bregov s poškropljenimi goricami, valujočimi pšenicami in trepetajočimi jagnjedi med njimi, ki silijo visoko v nebo, da bi v njih šumenju bila molitev goričancev bliže Njegovemu Srcu, ki je ta košček zemlje okitilo z največjimi lepotami Svoje Ljubezni. Blažen mir boža pripirajoče se veke počivajočih goričancev, v razbolele ude diha moč za novo trpljenje upajočih. Goričanci častijo Boga in počivajo. Namesto njih pa nedelja sama s sončnim blagoslovom vasuje pri goricah in v zlati zibelki ujčka zoreča polja. Vse drobne jagode se spremene v nešteto sončec, da njih smeh cveti v zraku vdiljen po bregeh in se lovi v brnenju zvonov, ki kličejo z vseh vrhov in iz vseh grab. Goričanci vedo, zakaj je treba spoštovati Gospodov dan!

Pri Borkovih so otroci že polizali sklečke, kamor jim je Barika nalila redkega, nezabeljenega koruznega soka. Saj še osoljen ni bil Bog ve kaj.

Kadar bi bilo treba plačati, lonarja ni tako kmalu naokrog. Redko-kdaj se spomni, da Borkovih menda le ne živi samo sonce, kakor je v goricah dobrotno. Terjati si ga pa ne upajo. Ko še takrat, kadar jim — plačuje z denarjem, ki bi ga kdo še za napitnino obgodrnjal, stresa nevoljo in očita. Njegov gospod tam nekje za bregi pa pri enem obedu pojé trikrat več, kot so Borkovi ves teden zaslužili. Zares. Kdor je vrgel samo kratek pogled v te gosposke viničarije, je videl pravljlična nasprotstva.

Balažek Borko je šel v senco za stiskalnico. Pod češnjo je razpel oprani predpasnik in legel nanj. Oči so se mu same zapirale, misli pa mu niso dale zaspati. Balažek Borko je bil človek, ki je mnogo razmišljal. Otroci so se mu smilili in polglasne so polzele misli čez ustnice:

»Ko je vendarle toliko bogastva v gorički zemlji! Kam ga le vlačijo te pare? Tu nekaj ne more biti prav.«

Da nekaj ni prav, je dobro vedel. Naprej pa ni mogel. Njegove misli so bile preveč potlačene, da bi mogel ta dan iskati rešitve. Bile pa so tako težke, da ga je obup zmučil, in je zaspal. —

Okoli ogla so se pripodili otroci. Najstarejši, ki mu je bilo ime Franček, je napravil kolca in peljal Zaliko, da je kar odskakovala na podu in ji je slina uhajala čez smejoča se usta. Drugi so se prerivali za njim in vsi vprek grabili po vozičku, da bi ga vsaj vlekli, če se že peljati vsi ne morejo. Zada je šla Gerika in pestovala najmlajšega Tuneka. Ta je z nerazumljivimi očmi gledal otroško norenje in se s tenkimi prstki krčevito držal Geriki za robec, ki ga je imela zavezanega pod brado.

Balažek Borko se je zbudil in se prvi hip razjezil. Potlej pa se je zagledal v otroke in si mislil:

»Naj norijo; tako vsaj na lakoto pozabijo...«

Franček se je vpregel. Iz slaka so mu naredili vajeti, ki jih je vodil Martinek. Bič je imel prav tako iz slaka, da je lahko brez usmiljenja udrihal po Frančku, ki je predstavljal divjega Slavinčevega žrebca lisca. To je bil najlepši konj daleč naokoli. Še štacunar Golénko in farovski niso imeli takšnih konj. Pek pa je imel tako same lehkáče, s katerimi je mladi norel po dirkah in jih preganjal po cestah, da so ljudje kar odskakovali in se umikali. Zakaj torej ne bi bil Franček prav Slavinčev lisec, ki je najlepši konj? Pa je zares kopal z bosimi nogami in hrzal, da je imel Martinek nemalo opravka z njim. Vpil je in ga mazal s slakovim bičem, ki ga je navezal na leskovo palico, in poskakoval za njim, da je kar stokal. Hlače je imel na široko pretrgane, da mu je rdeča ritka, ki jo je povaljal v pesku in travi, pobliskovala v soncu.

Balažek Borko je zapičil pogled prav v Martinekovo raztrganijo in se smehljal. Kaj pa naj bi storil sicer? Četudi bi bil sukanec pri hiši, Barika ga nikakor ne utegne sproti krpiti. Tako pa je njegov zadek ljubko pomežikoval soncu, da se je Balažeku Borku zdelo smešno.

Franček je že precej časa oproščen šole in mora že pošteno vleči motiko za rep ter se meriti v delu z odraslimi, toda kadar se mora igrati z deco, ki jo ima tako rad, postane sam enak Martineku. Zato pa hrže

in divja okoli stiskalnice, da je hujši kot Slavinčev žrebec. Martinek zaman pije »óha!« in ga ustavlja, ker je sam že preveč zasopljen. Franček je pozabil na vse in kolca z Zaliko odskakujejo, da jih kar po zraku nosi. Franček zapelje preblizu klanca in v divji naglici zdrčijo kolca z Zaliko med leščevjem naravnost v globino. Martinek zavpije prepozno »óha!«, Gerika prestrašeno vzklikne, nekje po leščevju in škrabotínju lomasti voz z Zaliko in konec je Zalikin jok nekje globoko v klanecu. Franček skoči v globino in čez trenutek privleče nazaj na breg jokajočo Zaliko in polomljen voziček. To pa je tudi vse. Kako bi sicer ti vrhovljanski otroci živeli, če jim ne bi Bogec poslal posebnega angela? Balažek Borko to dobro ve, zato se pa ne krega. Glavo nasloni v dlan in si misli:

»Kako bi bilo vendar prijetno, če bi bili otroci siti...«

Zalika je obrisala zadnjo solzo. Saj tudi drugo nič ne pomaga. Strah je prebila, zgodilo pa se ji ni nič. Samo drobno pest je stisnila in zažugala Frančeku:

»Ne boš več lisec, veš! — Pavličičev belec boš.«

Kajpak. Pavličičev belec je bil že v letih in za njim voz ni tako odskakoval.

Naslednji hip so se vrgli na popravilo vozička, da bi se čimprej spet vozili, pa čeprav bi bil Franček — Slavinčev lisec.

Balažek Borko pa je poklical Bariko, da bi Martineku zakrpala hlače. Slekla mu jih je, da je samo v kratki srajčki stal pri Frančeku in mu je hlad, ki je pihal okoli stiskalnice, božal razgrete ude. Iz stokrat prešitih canjkov je parala nit, da bi imela s čim zašiti novo luknjo. Ker pa je tudi tako zmanjkalo sukanca, je razklala vlakno rafije, ki so jo imeli za vezavo trsja. Oslinila jo je in povaljala po stegnu kot čevljar dreto.

»Za silo bo že. Držalo tako ne bo, če mu z žico sešijem, ko cunje že kar lezejo narazen. — Balažek, na nove bo treba misliti,« se je nasmehnila, ker je vedela, da govori nemogoče stvari.

Balažek Borko se je prav tako nasmehnil in se obrnil na drugo stran, da bi zaspal.

»Balažek,« je preko klanca zaklical Slavinčev viničar Rojkov Lujzek, da so se še otroci ozrli in je Balažek naglo dvignil glavo.

»Bliže pridi!«

»Saj prav k vam sem namenjen.«

Rojkov Lujzek se je spustil med škrabotínjem v klanec in med leščevjem na drugi strani priplezal ven.

»Si mi prišel pravit, naj cepé navežem?« ga je Balažek Borko vprašal, ker sta več let skupaj mertičila in je bil čas mlačve blizu.

»Sem prišel... Pa... Balažek, ne zameri, letos ne bova skupaj mlatila.«

Balažeka Borka je kar vrglo pokonci. Takšen pajdaš, kot je bil Rojkov Lujzek, pa mu odpoveduje pajdaštvo. Kri mu je udarila v glavo.

»Kaj...?«

»Ničesar nimam proti tebi, Balažek. Rad sem te imel za pajdaša. — Le mlatit letos ne grem...«

To pot se je Balažek Borko še bolj začudil. Lujzek pa je mirno nadaljeval, da je iz vsake njegove besede zvenelo zadovoljstvo:

»Z gazdom se prav dobro služiva. Rad me ima, jaz pa njemu rad po volji delam. Dal mi je njivo pod lesom, ki mu je bila od rok in jo je že nameraval pustiti v prélogu. Zasadil sem koruzo in krompir. Za vozove ga ne bo, nekaj bo pa le pomagalo, ker je tudi z onimi ogoni, ki jih imam pri njem na odsluž, ostalo vse pri starem...«

Balažek Borko se je zazrl predse, si gladil brado in polglasno pritrjeval:

»Kajpak... Kajpak...«

Misli pa so se mu vrtnčile kot pobesneta voda.

»V mlat bom tudi njemu pomagal. Mertik mi je obljubil. Repe mi bo dal na odsluž kot vsako leto. Za zimo me je že zdaj naprosil za drvarja, pa tropine mu bom zopet žgal in slive za žganico... Pri njem bom jedel, pa še otrokom bom kaj prinesel; pa se bomo nekako pretolkli...«

Ker Balažek Borko ni mogel nič odgovoriti, je Rojkov Lujzek mislil, da mora še enkrat reči:

»Ne zameri, Balažek...«

Balažek Borko pa je zamahnil z roko in pljunil:

»Kaj bom zameril! Neumen bi bil, da bi se šel Hrvatom klat, če ti ni treba.«

Barika pa je zastokala:

»Jezuš, kaj boš zdaj, Balažek? — Vsi imajo že pajdaše...«

To je bilo vprašanje, ki je zaradi svoje zapletenosti otopilo Balažekove misli, da ni odgovoril. Še mislil ni na odgovor, ker ga ni bilo.

Stopil je na sèp in se zazrl v grabo.

V Slavinčevi dníki je bilo razpotegnjeno dozorevajoče silje kot ogromne preproge samega živega zlata. Vse do Balažeka Borka so prihajale podobe obilnih klasov. V lesketu sonca, ki se je odbijalo na valujočih Slavinčevih njivah pod črno gmoto borovega gozda, je silil duh kruha, ki ga bodo dale, v Balažekovo srce, kí so ga s tenkimi prsti grabili od gladu cvileči otroci.

»Ne bo mu hudega — Rojkovemu Lujzemu... Ne bo...«

Preračunal je, koliko mertika bo od tega klasja odpadlo na Lujzeka.

Potem so mu oči, ki jih je slepil sijaj lesketajočih se polj, same padle na gosposki breg. Nebo je dihnilo modrino svoje neizmernosti na njegovo delo v goricah, ki so se spuščale od sépa na vrhu prav dol do gabrovega lesa. Neskončno dolg se mu je zdel breg z goricami. Na kopanju, na katerega so se že prožile veje gabrovja, se je na soncu zvijalo perje onih nekaj koruz, ki so ostale vranam.

»Za tri, štiri slamnjače bo vsega...«

Prvič se mu je vsililo vprašanje, zakaj gospodu, ki se ne živi iz vina, toliko goric, da še za kopanje nima prostora? Ker pa je gorice ljubil, da se še z mislijo ni upal pregrešiti proti njim, je stopila pred njega moreča podoba velikanskega izkupička, ki ga mora njegovo delo vreči nekemu skoraj nepoznanemu gospodarju. V obupni jasnosti mu je šinilo skozi možgane plačilo za njegovo delo v razmerju z izkupičkom, ki ga spravi gospod teh goric. On ni prodajal vina kot Matjašek Slavinec, ki so ga vsako jesen ociganili zanj domači židje. Nekam v veliki, čisto

neznani svet tam za Jeruzalemom ga je vozil. In toliko je Balažek Borko vedel, da je tam jeruzalemčan imel vse drugačno ceno. Balažek Borko bi s svojim delom v primeri s tem moral toliko zaslužiti, da mu še na mlat ne bi bilo treba iti, je mislil.

V dušljivi nemoči zavoljo vseh teh predstav se je spočela razganja-joča jeza, da je pograbil leskovko, na katero je imel Martinek navezan slakov bič, in podzavestno mahnil po otrocih, ki so kolca že popravili in se lasali, kdo se bo peljal.

Največ jih je dobil prav Martinek, ki je bil najbolj pri roki in je imel še vedno nago zadnjico. Za hip je presenečen obstal, kot da ga je odrevenela nepričakovana skelina, in se začuden zazrl v očeta. Potem pa se je z blatno roko zagrabil za najbolj prizadeto točko, zatulil in zbežal za Geriko, ki je s Tunekom pravkar zavijala za ogel.

Balažek Borko je zastal, vrgel zbegane oči po Lujzu in Bariki in, kot da bi se hotel opravičiti, skozi stisnjene zobe vzdihnil:

»Zakaj mi jih je le dal Bog, ko jih ne morem živeti...?«

Bariko je zalila rdečica, kot da jo je sram njenega blagoslovljenega materinstva. Potegnila je robec na oči, da bi skrila spočete solze. Prijela je Martinekove hlače in šla za otroki, ki so sedaj že ropotali nekje onstran stiskalnice.

Balažek Borko pa je hotel popraviti in je rekel:

»Saj se ne mešam v božje račune. — Za vse naj bo češčeno božje ime. — Le to bi rad vedel, kako je to, da ima gospod, ki nima skrbi za kruh, samo enega? Pa tudi lonar ima samo dva, da ju pita kot prasca. Le to bi rad vedel, kako je to mogoče? — —«

Odgovora temu vprašanju pa nista poznala ne Balažek Borko ne Rojkov Lujzek.

Rojkov Lujzek se je usedel na hrastova bruna, ki so bila zložena pod kapom stiskalnice. Zvil si je cigareto in ponudil še Balažeku, ki tobaka že Bog ve kako dolgo ni mogel kupiti, ker ni lonarja s plačilom. Potem je rekel:

»Jaz pa tega ne razumem, kako to, da se najboljši viničarji morajo klati v gosposkih kučah, medtem ko je Korenov viničar, ki ima vsega mogoče še več kot jaz pri Slavincu, čisto izprijen.«

Balažek Borko je s strastnim, trepetajočim vzdihom potegnil dim in si mislil:

»Prevzel se je, prevzel...«

»Pravi antikrist je, ti rečem. Nažre se, potem pa Boga preklinja zaradi siromaštva, ki si ga je sam kriv, in grozi vsem po vrsti. — Zdaj pravi, da bi morale biti gorice njegov, ker dela... Potem pa zopet, da ima premalo denarja. Vaš lonar da mu je dejal, pravi, koliko denarja imate pri vas, on pa da še za praznik ne more v krčmo. Vaš lonar mu je tudi rekel, da imajo tam nekje, od koder je vaš gospod, delavci strašno velike plače. Pa da bodo tudi tu vse tako lepo uredili. In sedaj to pripoveduje po vrh, da so ljudje že kar zmešani...«

Balažek Borko je jezno stisnil ogorek:

»Vragovje! — Bog mi za greh ne vzemi! — Poskusi naj!«

Rojkov Lujzek pa je izražal svoje zadovoljstvo:

»Res je; denarja pri Slavincu res nimam toliko, da bi se baba v židi nosila in po vseh veselica in tombolah letala. Za obláč, sol in tobak pa le zaslužim. Otroka tudi ne kanim nobenega za prefesarja šolati, da bi potreboval mnogo denarja. Lačni pa tudi nismo... In kaj hočeš več, Balažek?«

»Nič... Kar se je pod viničarsko streho rodilo, ne more biti gruntar ali gospod. Nekdo mora delati. O tem je neumno razmišljati. Svet je že tako ustvarjen, da morajo biti razne vrste ljudje na svetu. Potrebni pa smo drug drugemu kot prsti na roki. — Zadosti bi mi bilo, ko bi mogel s svojim delom pošteno preživeti sebe in deco. To povej tistemu zabitemu Grmičevemu Drašek, kadar ti bo še pripovedoval, kakšen red imajo ti naši gospodje...«

Balažeka Borka je preveč klala skrb, kje bo našel pajdaša za mlat, da bi še kaj več o teh stvareh govoril. Med prsti je ugasnil ogorek in ga skrbno spravil v žep — za drugič. Rojkov Lujzek pa tudi ni vedel ničesar več povedati in se je poslovil.

Balažek se je ves popoldan vlačil iz sence v senco kot bolan pes. Kolikor koli je premišljeval, nikogar se ni mogel spomniti, ki že ne bi imel pajdaša za mlat.

Ko so zvečer otroci odmolili in poplegli po koteh, je stal pri oknu in gledal v mesečno noč, ker petroleja niso imeli, da bi prižgali luč. Mehki obrisi goričskih bregov so polnili mesečno obzorje in milijoni zvezd so mežikali na nedoglednem nebu kot ljubice murnov, ki so godli po otavah in žitih. Iz grabe je še sedaj vstajala bogata lepota Slavinčevih njiv, ki bodo dale kruha tudi Lujzovim otrokom. Kako neskončno lepa se je kazala pred njim podoba kruha s trdo zapečeno skorjo, v katero njegovi otroci zasajajo bele zobe, da kar stokajo od zadovoljstva. Menda prav v Slavinčevem silju prepelica še sedaj meri pet pedi od žetve, pred Balažekom Borkom pa v tej živi poletni noči zija strašna praznina...

Kot brez moči se je zrušil na stol kraj mize in z glavo padel na roke. Otročiči, ti zlati sirotki, spijo in sanjajo. Lepe so njih sanje, čeprav preproste, ker o čem velikem nikdar slišali niso, da bi mogli potem sanjati. Morda pravkar meljejo sveži, dišeči kruh. Tunek je čisto neslišen na dnu zibáče, ki stoji vsa mirna, kot da jo je začarala mesečina, ki skozi okno prihaja prav k njej v vas. Betika in Zalika enakomerno dihata na postelji pod uro, kjer jima dela družbo Gerika, ta mala gospodinja in pestunja. Martinek se uči smrčati na klopi na levi strani peči. Le Franček, najstarejši, na desni klopi pri peči, je na svojih cunjah nekam skrivnostno tiho. Vse jih vidi Balažek Borko, čeprav z glavo na zapestjih sloni pri mizi, nad katero čuva stari Bogec.

»Kaj naj naredim, Barika,« vpraša skozi vzdih.

Barika pa sedi na postelji ob oknu, gleda v mesec, kot da gleda samemu Bogu v srebrn obraz, in trikrat čuti na svojem srcu bolečino Balažekove moške skrbi, da ji solze rišejo lesketajočo se pot preko lic.

Tako jo tišči v grlu, da ne more ničesar odgovoriti. Lačni joki otrok odmevajo v njeni duši kot v črni mrtvašnici.

Balažek Borko se dvigne in s sklonjeno glavo stopi po sobi. Ustavi se pri zibelki. Prav nad njo se skloni in polglasno toži najmlajšemu v cunjah na dnu:

»Mértik, Tunek, mértik...«

Potem stopi k deklicam pod uro. Zalika in Betika se objemata, da skupaj uživata lepoto sanjanega kruha, in preko obeh drži skrbno roko tiha Gerika.

»Mértik je šel, pósrice moje male...«

Martinek tudi spi brez hlač. Ta Martinek! Ravno toliko odseva mesečina, da Balažek Borko dobro vidi, kako prav pred usti drži v pesti stisnjeni roki, kot da se je krčevito zagrizel v velik kos dišečega kruha. Krajček je, tisti trdi z dvojno skorjo. Za Martineka, ki ga je samo življenje, čeprav je kar naprej lačen. On bi menda največ kruha pojedel...

»Martinek, nič ne bo s krajčkom...«

In mu potegne srajčko čez trebuh, da ne bi bil res čisto pravi nagec.

Kaj je le s Frančekom, da je tako tiho? Balažek Borko nagne glavo prav k njegovim na pol odprtim ustom in sliši, kako zdrževano diha. Skozi poltemo si čara njegov resni obraz s skoraj moškimi potezami, ki jih je klesalo zgodnje delo. Ena roka mu počiva na prsih, drugo je spustil, da mu visi ob klopi navzdol. Močna je in dolga za takšnegale fantiča, ki je komaj šoli dal slovo.

»Ti, ki znaš delati klopotec in kolca, hudo bo, veš. — Ti, ki že delaš, bi prav za prav največ potreboval.«

Franček pa je tiho, še dih mu je skoraj zastal.

Balažek Borko gre proti sredi sobe. Ustavi se. Z roko seže v lase in čuti je, da je ginjen, ko vzdihuje:

»Naj jih pomorim, Barika...?«

»Jezus, Balažek...« polglasno vzklikne Barika in pade na zglavje.

Balažek Borko pa gre naprej in zopet gleda v noč, kako v dniki blešči v mesečini Slavinčevo žito, kjer bo toliko kruha. Njegove misli romajo v praznino, zasledujejo pa ga oči, ki jih Balažek Borko ni opazil.

V nemoči se tudi jeziti ni mogel, samo skrbelo ga je:

»Kaj naj storim...?«

Zunaj se je spreletel čuk in na češnji zajavkal kot izgubljena duša, da je Balažeka Borka stresla zona. Naglo se je obrnil in strmел v sredo sobe.

Od desne strani peči se je boječe oglasilo:

»Atek...«

Balažek Borko se zdrzne, kot da ga je poklicalo iz onostranstva.

»Atek...«

Ne more se oglasiti.

»Atek... Slišite...«

Sedaj stopi k Frančku in ga išče z zbeganimi očmi.

Franček se ne gane. Poltiho govori, da se besede lepijo na ustnicah:

»Atek... Bom pa jaz šel za pajdaša mertičit...«

Balažek Borko se strese. Z levico se prime za zbegane oči, da bi zadržal ginjenost.

»Otrok, ali si neumen?«

Franček še vedno mirno leži, kot da se boji dobrih misli.

»Res, atek... Saj sem močan. — Da bodo Martinek pa Gerika pa Betika in Zalika kruh jedli — in da mama ne bodo jokali...«

Barika se je na postelji naglo dvignila in kar nihala, da bi objela zlato dete. Balažek Borko pa je ves trepetal in ni vedel, kdaj je pograbil Frančeka in ga potegnil s klopi. Vlekel ga je na sredo sobe in ga postavil prav v mesečino. Ogledoval si ga je od vseh strani in sopel. Bal se je fantove želje, ker je le bil otrok...

»Atek, kajne, da bom lahko šel po mértik...?«

Balažek Borko ga je prijel za rame. Najrajši bi ga zdrobil ali pa pritisnil na svoje prsi.

Potem pa mu je rekel:

»Spat pojdi!«

V dniki je pozna prepelica še vedno štela pet pedi...

III.

Pa naj gre v božjem imenu,« je drugi dan Balažek Borko končal pogovor z ženo Bariko.

Barika je vedela, da je mlačev na moč težko opravilo, in se je bala za Frančeka.

Balažek ga je gledal, kako je že navsezgodaj hodil po dvorišču in z moško resnostjo opravljal majhna gospodarska opravila. Le kadar je stopil iz sence in se je mlado sonce poigralo z leskom njegovih sveflih las, je padel na njegov obraz žar, ki ga je delal skoraj dete. Saj pa je tudi bilo na njem vse otroško. Le dolge roke z veliki dlanmi so ga delale toliko ostarelega, da ga je malo da ne kazilo.

Balažek Borko je stal na podstenju in ga gledal, s kako lahkoto je premetaval gnojišče, kamor je nametal gnoj izpod krave. Iz gnojišča se je kadilo, da je Frančeka popolnoma zameglilo in ga oddaljevalo Balažekovim resničnim predstavam. Tolik ponos ga je razganjal zaradi fantove odločitve, da bi tekel od hiše do hiše in jo vsem naznanil. Kje pa ste slišali še kaj takega? Še skoraj šolar, pa si je vtepel v betico, da mora iti mlatit, — da ne bodo Martinek in Zalika in Betika in Gerika lačni in da mama ne bodo jokali. Drugi so že celi bikáni, pa jih moraš s cepmi priganjati, da se jih oprimejo.

Balažek Borko ga je gledal in sodil njegove moči. Povsem na dlani mu je bilo, da za mlat samo velike dlani niso zadosti. Preveč ne bo opravil. Toda s tem vprašanjem se Balažek Borko ni dosti ukvarjal. — Zakaj pa mu je oče, da bi ga ubijal? Mar je zato fant ponudil svojo mladost za mértik, da bi ga Balažek Borko z delom ubil? Več kot delo, ki ga bo opravil, je vredna že samo njegova odločitev. Balažek Borko ima pajdaša in lahko pojde mlatit. To je glavno, da sploh lahko gre služiti mértik. Koliko nedoumljivih sil se je porajalo v njem spričo te vesele zavesti!

Toliko sil, ki jih doslej še slutil ni v sebi! In vse te bo trošil, da fantu ne bo treba, ko je tako lepo ravnal. Glej ga, kako zamišljeno stoji na gnoju in strah ga je prenagle odločitve. Boji se, da bo moral zanj delati.

»Ne boj se, Franček! Če boš pri vsakem snopu samo eno zrnce zaslužil, bo preveč,« si misli Balažek Borko in je zadovoljen.

Po sončnem podstenju je pritekel ves skuštran Martinek in že podóč dvignil srajco, da je lahko hitro počenil na gnoj. Drugekrati bi mu Franček priveznil cel kup gnoja na hrbet, da bi Martinek kar padel na nos na gnojišče in bi bila veselica, dokler je ne bi oče s palico končal. To jutro pa je žareče gledal mimo njega in trepetal zaradi velike odločitve. Ali veste, kaj to pomeni, oprtati cepé, rédos, vejáčo in brezovo metlo in iti — na mlat? Figo veste! To pomeni, biti — mož; in nihče božji več na svetu ne bo imel pravice, da bi Frančeku Borku rekel smrkavec. Je to mar prazna pest, takemule usranetu Martineku iti služiti kruh s svojimi rokami?

Franček je zviška vrgel pogled na kolca, ki so pokojna stala na sredi dvora. Maček si je napravil na njih prostor in se skrbno umival lepemu dnevu na čast. Ta drobna reč, ki sedaj meče po dvorišču mrtvo, zverženo senco, je bila včeraj še njegov svet. Danes je njegov svet raztegnjen doli do Ivančice, ki se je nedopovedljivo daleč za Humom vsa plava izmotavala iz jutranje tenčice. Še prej nekje teče Drava, ki je prè najmanj stokrat širša kot mlinarjeva zajeza, in Franček Borko bo s cepmi šel po dolgem mostu čeznjo... Za njo pa ogromna hrvaška polja, kjer zori klasje za Fračekov mértik... Tja sedaj mimo kolc iščejo Fračekove oči...

Na podstenju pa zamišljeno stoji oče Balažek. Franček ga vidi, kako težko premišljuje, in mrazeča ginjenost ga grabi za grlo. Ubogi atek! Kako hudo mu pač mora biti, ko je ostal brez pajdaša. Saj se Franček ne bi oglasil izza peči, če ne bi videl njegovega križevega pota po sobi od otroka do otroka, ki bi jim rad dal kruha. On, ki je tako rad vrtel šibo, je tako mehko govoril tik nad njim, ker je mislil, da spi. Franček je to vse videl. Pa se je vendarle bal, da ga bo atek, ki ga je skrb dražila, mahnil kot popoldne za stiskalnico. Kar otrpnil je na klopi in strmел v strop, ko mu je beseda ušla čez usta. In atek, ki ni imel nikogar, je moral pristati. Sedaj pa stoji na podstenju, sodi njegove moči in hudo mu je, ko misli, da bo moral delati za dva, da ju Hrvati ne bodo spodili s skednja. Franček kar vidi te njegove misli. Vidi njegovo strašno jezo zavoljo tega in čuti, kako njegovo hotenje giba v njem sile, ki mu kar napenjajo mišičevje. Zato šepeta:

»Atek, le ne jezite se! Boste videli, da bom kar pošteno udrihal...«

Njune oči so se srečale in drug pred drugim sta se tako sramovala, da sta jih hitro umaknila.

Martinek je skočil z gnoja, pregnal mačko in se nategoval z vozičkom, da je ropot okoli hrama tudi Betiko in Zaliko prebudil in sta kukali skozi okno v sončno jutro, ki je polnilo dvorišče.

Franček je zopet premetaval kadeči se gnoj.

Balažek Borko pa je šel pripravljat galico. Ves čas, kar je sonce stikovalo za roso, da se je v iskrecih se kapljicah po pajčevinah, ki so bile po goricah razpete med koljem, speljavala na trte in se skrivala

v zemljo, ni mogel z nikomer govoriti. Ko pa je po zajtrku Franček vzel vrč, da bi šel v tabrh nosit galico, mu je mehko, skoraj boječe rekel:

»Franček, reci gazdu, naj ti za danes izplača tabrh; zvečer pa podóč kupi pri Simoniču gož in jermenje, da bova cepé navezala...«

Za onih šest dinarjev, ki jih je Franček ves dan z vrčem galice na glavi zaslužil, je zvečer res pri Simoniču kupil dolgo jermenje in gož. Ratišče, cepič in zajca pa je oče tako imel spravljene na podstrešju, če bi se mu njegove cepé kaj polomile. Sedaj pa jih bosta navezala za Frančeka. V Frančeku je ob tej misli vse plalo, da je kar huškal, ko je šel po farovski meji zvečer ves zmučen domov.

Oče je bil zadovoljen in ga je pohvalil, da je dobro kupil. Ni malenkost, kupiti dobro gož in jermenje. Cepič se ti med mlačvo odtrga in jo dobiš po betici, da se ti jasno nebo z vsemi zvezdami usede na glavo, če je jermenje preperelo.

Balažek je snel svinjski žolč, ki je še od kolin visel za vrati. Velel je Frančeku, naj prime jermenje za en konec, sam ga je prijel za drugega. Potem je ovil mazalo in drgnila sta jermenje, kot da bi žagala.

»To je najboljša mast za jermenje; zapomni si,« je Balažek Borko učil sina. »Zakaj bi sicer žolč visel vse leto za vrati? Za cepe...«

In Franček si je zapomnil.

Naslednje jutro sta navsezgodaj navezovala cepé. Balažek Borko je najprej nataknil na ratišče zajca in ga vse križem povezal, da se je lepo vrtel na izdolbeni osi. Potlej je na vrh prislonil gož, pritisnil ob njo cepič in vse skupaj z jermenjem mnogokrat prevezal. Ko je že skoraj dokončal, je iz starega kosa usnja urezal šolenček in ga privezal na zunanje jermenje, da se ob udarcih ne bi prehitro obrabilo. Potem je cepé potežkal, nekajkrat zavrtel cepič po zraku in mlásnil po tleh, da se je trava kar odlepila in je kokot preplašen odskočil in zakokodajsal.

»Bo,« je ugotovil.

»Seveda,« je Franček rekel, »ker drugače biti ne more.«

»Na...«

Franček je prijel cepé s strahom, kot da mu je oče dal v roke samo sveto monštranco. Roka mu je za hip omahnila in rdečica ga je pobarvala. Potem pa jih je zagrabil trdneje. Visoko v zrak jih je dvignil in jih veselo gledal. Bolj kot sonce mu je v očeh odseval menda skrivnostni čar, ki je prihajal vanj od čudežnega preprostega orodja, s katerim lahko zaslužiš kruh z dvojno trdo skorjo, ki hrešči med zobmi. Kot da prvič vidi cepé, jih je držal v zrak in si mislil:

»S tem bom torej služil mértik... Hoj Martinek...«

Rekel pa je:

»Pa niso težke...«

Balažek Borko se je nasmehnil in ga opozoril:

»Le čakaj; ko jih boš en mesec vrtel, boš drugače govoril... — Poskusi!«

Franček je za hip vrgel pogled proti daljni Ivančici, kjer je moralo biti pripravljenega toliko kruha. Pljunil je v roke in udaril, da se je kar zemlja stresla. Dvigal je cepé, sukal cepič in udarjal, da je vse živo zbe-

žalo z dvorišča in se poskrilo. Tik nad glavo je slišal tulečo pesem vrtečega se cepiča in zdela se mu je nedopovedljivo lepa.

»Na drugo stran vrtil cepé, butec,« je zakričal Balažek Borko, ki se je bal, da se ne bi sin kresnil po glavi. »Više dvigni cepé in navzven vrtil cepič, ne navznoter, če ne, si boš nos odkrcnil...«

Poslušal ga je. Sedaj šele je cepič dobil pravo pesem. Nekje visoko nad glavo se je smejal v zraku in kar sam vlekel cepé za seboj, da še Frančeku mahati ni bilo treba preveč in si je mislil:

»Pa je res pameten naš atek. Sakrament, gre lepo... — — Eja, atek, nika se ne boj, ne bo ti treba delati zame...«

Zadovoljno se je smejal samemu soncu v lice in si s predpasnikom obrisal pot.

Prihodnje dni si je Balažek Borko pri sosedu sposodil kolo in se odpeljal na Hrvaško, da bi poiskal gazde, kjer bosta mlatila.

»Pa ne povej Hrvatom, kakšnega pajdaša boš pripeljal s seboj,« je vpila Barika še za njim.

»Sem mar neumen? Da mi nihče mlatí ne bi dal,« je odgovoril in se zapeljal za stiskalnico in po sépu ob klancu naprej.

Franček je to slišal in si je mislil:

»O, le čakajte, Hrvatje...« — —

Čez teden dni ali kaj sta se neko popoldne odpravila zares. Barika jima je lepo zakrpala in oprala srajce, hlače in predpasnike, da sta šla kot na romanje. Z blagoslovljeno vodo ju je poškopila in ju priporočila križu božjemu in Žalostni Materi jeruzalemski, vsa notranjost pa ji je molila za sina, do katerega je čutila ta hip toliko ljubezni in skrbi, da mu je morala kar naprej nekaj naravnati. Balažek si je poleg cepi oprtal še brezovo metlo in rédos, ki mu je pri vsakem koraku flápkal po ledovju, Franček pa cepé in vejáčo in sta šla...

Na sépu se je Franček še obrnil in pomahal materi in deci, ki se je vsa zbrala na podstenju. Martinek je zavpil:

»Pa hitro pridi, da boš klopotec dogotovil!«

Franček pa je z velikimi koraki stopal za očetom in je bil na moč ponosen, ko so ljudje gledali za njima.

Franček ni imel nikoli denarja, da bi se s šolskimi otroki peljal na izlet. Zato mu je bilo vse, kar je videl, novo. Na mostu v Ormožu se je ustavil in gledal v premetavajoče se valove Drave, ki je bila tako široka, da je prekašalo vse Frančekove predstave o njej. Velikanska kolesa na Zadravčevem in Jeremičevem mlinu so se pošastno vrtela in od njih je v celih potokih tekla voda. Sklenil je, da bo dal zmleti svoj prvi mértik prav v Zadravčev mlin. Daleč je res, iz Kajžarja nesti v Ormož v mlin. Toda Kolarič v Vukomorju jemlje preveč merice, ker nima preveč mletja, pa predebelo melje. Iz njegovega mértika pa že mora biti lep kruh. In Zadravčev mlin se mu je zdel kot nalašč za to, ker je imel večja kolesa.

Potem pa si je mislil:

»Jezus, toliko vode! Kako le upajo ljudje bivati tod?«

Še huje pa se mu je zdelo, ko je videl, kako so iz velikih splavov, na katerih je plaval Zadravčev mlin, skakali nekakšni na pol nagi gospodje

in gospodične v vodo, da mu je od strahu kar sapa zastajala in je mislil, da so znoreli, pa ne vedo, kaj delajo. Videl je, kako so obupno mahali z rokami; voda pa jih je nesla vedno hitreje, a on še zavpiti ni mogel, tako je vse zastalo v njem. Šele potem mu je odleglo, ko je videl, da je njihova zagorela telesa voda odnesla k bregu in jih lepo položila na kamenje. Mislil si je:

»Ti so zatrdno Zadravčevi. — Voda jih pozna in jim nič ne naredi. — Saj meni tudi naša šeka nič ne stori, drugega pa hoče vsakega nabosti na roge...«

Zopet se je zazrl v lepe valove, ki so tako skrivnostno hiteli nekam v veliki svet in nosili s seboj vso mogočo ropotijo.

Potem pa se mu je zazdelo, da veliki most z njim vred nekam leze in je ves prestrašen zdrvel za očetom. Še dolgo se je oziral nazaj, če se je most res prevrnil, in ves trepetal.

»Hvala Bogu, da Drava ne teče skozi Sveti Miklavž...«

Pot se mu je zdela že dolga. Vedel je, da takoj za Dravo pride Hrvaška, in je vprašal očeta:

»Atek, bova kmalu tam...?«

»Norček, še dvakrat tako daleč...«

»Jezuš,« se je čudil, reči pa ni hotel nič, da očetu zopet ne bi bilo hudo, ko bi videl, da je že sedaj zmučen.

Hodila sta vedno po široki cesti. Tu in tam so na obeh straneh rastle dolge vrste jagnedi, od katerih pa nobena Frančeku ni tako ugajala kot one na Plávčaku vrh goric. Zdaj pa zdaj je pihnil mimo avto in dvignil takšen prah, da Franček še očeta ni videl, čeprav se ga je držal tako tesno za petami, da je z nosom zadeval ob rédos, ki je Balažeku bingljaj po hrbtu. Ljudje, ki sta jih srečavala, so bili povsem drugačni kot goričanci. Ženske so imele skoraj vse rumene rute na glavi, in to je Frančeku uga-jalo, samo tako lepo jih niso znale nad čelom prišiliti kot goričanke. Vse so imele široke predpasnike, obrobljene z nabranimi krajniki, pa še bolj nabrane, široke in dolge janke. Na glavah so nekatere nosile velikanske košare in nič jih niso podpirale z rokami, da je Franček komaj čakal, kdaj bo vse skupaj padlo po tleh. Drobno so stopicale z bosimi nogami in migale z zadki kot ose, da so z jankami pometale prah, ki je ostal avtomobilom, in se je Franček temu moral smejati. Moški so imeli malodane vsi nizke, širokokrajne, črne klobuke. Na robih predpasnikov so imeli z belim sukancem vdelane vijuge in zobčke, česar v goricah ne vidiš. Vsi pa so imeli bele róbače iz debelega platna. Pa še to je videl Franček, da nobeden ni imel róbače zatlačene za hlače. Vsak jo je imel spuščeno čez in s predpasnikom prepasano. Najbolj smešno pa se je zdelo Frančeku to, da nobeden ni imel hlač. Vsi so nosili široke, dolge, bele gate, katerih hlačnice so bile na kraju nacefrane kot oltarni prt.

»Bregéše so to,« ga je poučil Balažek.

»A te bele gate?«

»Da...«

In Franček je zopet vedel nekaj več.

»Vse to sami naredijo. Tudi platno,« ga je Balažek še učil.

»Ah? — Iz česa?«

»Iz lanu.«

O tem je Franček že nekaj slišal, pa ni maral povedati, da prav le ne ve, kaj je to.

»Vidiš tisto veliko modro njivo,« mu je oče pokazal laneno polje.

»Mhm.«

»To je lan.«

»Jaz pa sem mislil, da je kakšna posebna hrvaška ajda.«

»Mahálo.«

»Da-a. — Potemtakem Hrvati le niso tako zagámani. — Zakaj pa tudi mi sami ne delamo platna? Ga ne bi bilo treba kupiti! Pa zdi se mi, da je močnejše, ko je tako debelo. Kali?«

»Nimamo dovolj zemlje. Saj vidiš, da morava iti drugam za zrnje mlatit. Pa zemlja bi se že še dobila. Kmetje bi že našli kakšne plazúte, kjer bi zasejali lan.«

»Kaj pa je potem krivo?«

»Gospodje. Naši gospodje. Saj so že kar zmešali ljudi. Najprej jih slabo plačujejo, potem pa jih vabijo nekam v svet, da zemljo sovražijo, ko pridejo nazaj, in vsi hočejo biti gospodje in gospodične...«

Toliko je Franček že vedel, da je Šútkova Anika prišla iz sveta s pristriženimi lasmi in je brege klela, več pa ne. Zanj je to bilo pretežavno vprašanje in si ni belil glave.

Dolga pot ga je zažejala. Izza neke žive meje so se sklanjale prav na cesto bogato obložene veje z jabolki, ki so bila že prav žareča. Franček ni nič pomislil in je kar s cepmi mahnil, da se je usulo kot toča na cesto.

»Kristus, čeh, kaj delaš,« je zavpil Balažek Borko in začel teči.

Franček je utegnil pobrati le tri, štiri jabolka in stekel za njim, kar je imel sape. Nekje za seboj je slišal, kako je ženski glas vpil:

»Prokleti Štajerci...«

Kajpa, kdo drug straši s cepmi v tem času po hrvaških cestah, če ne goričanski mlatiči!

Franček jo je še bolj rezal za očetom in iz previdnosti še tistih nekaj jabolk odvrigel. Tekla sta, kar sta imela moči, in še ozreti se nista upala. Šele pred dolgim ovinkom za nekakšno graščino, ki se je senčila za visokim drevjem, ki ga Franček tudi še ni videl, sta se zasopljena ustavila.

»Srečo sva imela, da je bila baba sama doma. Zagorci so kot toča. Kjer udari eden, tam ti jih še sto prisloni svoj delež...«

Franček si je to zapomnil. Žal pa mu je le bilo, da je jabolka prehitro odvrigel, — ker je že bila baba sama doma.

Ko se je sedaj Franček ozrl po cesti, ki jo je srečno pretekkel, je kar zdrevenel in trepetajoč šepnil:

»Jezuš, Jeruzalem...«

Ozrl se je tudi Balažek Borko.

Daleč na severu se je vlekel moder pas goric. Če ne bi bilo jagnedi po bregeh, bi človek mislil, da se je na gorice poveznilo samo nebo. In če ne bi bilo Jeruzalema! Tako pa je cerkvena s šilastim zvonikom žarela kot dragulj na mehkem obzorju.

Franček je mislil, da je to mogoče samo zato, ker mama moli zanj in za očeta in sedaj Žalostna Mati jeruzalemska gleda za njima. Nehote je prijel kapo in jo snel.

Kako je vendar to lepo! Kot tisti lesketajoči se plašč, ki vse barve spreminja in se ves blešči, kadar ga za Telovo oblečejo gospod in gredo z Bogcem med gorice in njive. Sedaj šele Franček vidi, da je vse to, kar je videl na tej poti po mértik, nič v primeri z goricami. Tudi dolge vrste gosi in rac, ki so se sprehajale med plotovi in jagneđi s tistimi gosaki vred, ki so stegovali vratove kot kače in sikali, da je včasih kar odskočil, ne pomenijo nič. Še cele črede čudnih prašičkov, ki jih je videl za ogradami, kateri imajo kodrasto ščetinje kot jagnječki pri jaslicah v cerkvi in pod gobcem dva seska kot koza, so v primeri z lepoto, ki je bila načarana tam daleč na severu, prazen pehar. Samo še breskve in marelice bi sedaj morale tam cveteti po goricah, si je Franček mislil in si pomencal oči, ki so ga zavoljo vse te nakopičene lepote začele skeleti.

In tam nekje sedaj norijo Martinek in Zalika in Betika. Joj, ko bi tem otrokom mogel sedaj pokazati to lepoto, da je nikdar več ne bi pozabili! Saj povedati jim tako ne bo mogel, kako je to lepo. Tega pač menda nihče ne bi mogel. Ali pa bi moral biti preganjani goričanec, ki nekje daleč v tujem svetu lakoto trpi po vsem tem in mu dobri Bogec sam pripoveduje, kako je tam lepo. On pa si zapomni in pove drugim. Le to se zdi Frančku Borku tako čudno, da je tako daleč vse to. Mar je že res tako daleč prišel na svoji poti? Mogoče zato, ker je bil žejen in je s cepmí mahnil po veji, da so črviva jabolka padla — druga tako niso mogla biti zrela — pa je tako daleč odbežal. Kot da res vse v sanjah gleda. Še ganil se ni, da ne bi lepa sanjska podoba izginila.

Tako daleč v svet gre. Jezuš, če ne bi našel več poti nazaj in bi vse to moral samo takole od daleč gledati. Franček Borko tega ne bi zmogel. Pa še Martinek in Zalika in Betika in Gerika pa mali Tunek so tam nekje, ki morajo enkrat dobiti dobrega kruha.

Sedaj se je Franček spomnil, da je prav za prav še otrok, pa se je namenil, da bo vsem tem preskrbel kruha. Nič. Bo ga, veste, ker jih ima tako rad. Visokega, mehkega, z dvojno skorjo, ki hrešči pod zobmi, čeprav ni tisti čisto beli. Dober pa bo; in zadosti ga bo. Franček Borko se je priporočal Žalostni Materi jeruzalemski, ki se je bleščala iz teh sanj, da bi jim mogel ob vrnitvi dati kruha, tem otrokom, ki ga sedaj čakajo in se morajo sami igrati, ko ga ni, da bi jim kolca popravljjal in jih vodil. Pokrižal se je, še bolj se je oprijel cepi in stopil na pot.

Potlej se je spomnil, da mora ata še nekaj vprašati.

»Kako ste rekli prej, da so Zagorci?«

»Da.«

»Kaj potem to niso Hrvati?«

»Saj si tudi ti Prlek; Slovenec pa si le...!«

Sedaj je Franček Borko vedel vse in ni spraševal nič več.

Ko je bilo toliko čudnih stvari na tej poti, se mu ni zdela več tako dolga, ko sta pri neki hiši stopila skozi lesu in je oče pozdravil.

Gazda se je sicer nekoliko zmrnil, ko je videl tegale otroka, ki bi rad svojim bratcem in sestram zaslužil kruha, toda to njega ni nič brigalo. Glavno, da bo njegovo snopje zmlačeno.

Franček pa si je mislil:

»Le čakaj, Zagorec... Boš že videl, ali bom ali ne bom...«

Potem sta pometla in počistila skedenj kot cerkev, da bi bil zjutraj nared.

Po večerji sta se zavalila v snopje in takoj zaspala, ker ju je dolga pot z goric zmučila.

IV.

Že pred sončnim prihodom sta vrgla na pod prve snope. Z lojem sta si namazala šake, rekla: »Bog pomagaj« in udarila, da so psi po vasi začudeno bevsnil. Trdo zrnje je skočilo iz presušenih srajc Frančku naravnost v obraz. Še v usta mu je zašlo zrnce. Franček je mislil, da je to dobro znamenje, in ga je zmlal med zobmi. V tem hipu se ga je polastilo svečano razpoloženje, da je še bolj udrihal. Balažek ga je pogledoval izpod obrvi, kako z nasmehom dviga cepé in z zadoščenjem udriha snopje, ki je kar odskakovalo, in ga je moral opozoriti:

»Čeh, ne ženi se preveč... Poglej, kakšen kup je snopja! In ko bova tega, naju pri sosedovih čaka še en takšen kup...«

»Kaj...? — To bo mertika za deco,« se je Franček razveselil.

In je še bolj mahnil.

Oče pa se je bal zanj.

Tako sta dan za dnem mahala od prve jutranje zore do noči. Vmes sta čistila slamo in jo vezala v poravnane otepe, da bi jih Zagorci imeli za pokrivanje streh. Velikanski kup stlačenega snopja v uti pa se ni hotel znižati. To je oba navdajalo z velikim upanjem, da bo njun mértik lep.

Veselje, s katerim je Franček začel prve dni, se je kaj kmalu poleglo. Ude mu je obtežila zmučenost, ki mu je zlezla tudi v poteze na obrazu in se mu obešala na veke, da bi se sesedel in na mestu zaspal.

Balažek Borko je to opazil. Hudo mu je bilo zaradi fanta. Toda reči ni hotel ne besede. Vedel je, da fant ne bi priznal. Nasprotno! Ko bi vedel, da je oče opazil njegovo zmučenost, bi še bolj mlatil, in to bi lahko bilo zanj nevarno.

Fračekovo hotenje pa je bilo močnejše od telesa. Tudi Balažek je bil zmučen. Tudi njemu je pritajeno kukala iz oči utrujenost, ki je ni mogel skrivati. Franček pa je to opazil in si je mislil:

»Ubogi atek, kako je žalosten, ko misli, da mora vse sam mlatiti. Pa je že tako zmučen.«

Rekel mu je:

»Atek, nikar se tako ne ženite. Glejte, kako ste zmučeni.«

Balažek Borko je vztrepetal. Na široko je odprl oči in se zastrmel v sina. Ustnice so mu trepetale. Mislil si je:

»Vedel sem, da te bo vrglo.«

Rekel pa mu je:

»Saj ni treba, sinek! Samo malo cepé vrti, da bodo videli, da dva mlativa...«

Frančeku je zastal dih. Ali je oče že opazil? Tako hudo ga je to zagrabilo za vrat, da mu je priklicalo vlago v oči in jih je moral povesiti. Zdrznil se je:

»Ne bo atek sam služil kruha...«

Pljunil je v roke in krepkeje prijel cepé:

»Mislite, atek, da sem utrujen?«

Balažek Borko pa se je postrani nasmehnil in tako udaril, da je snop kar odskočil:

»Misliš, Franček, da mi je mlačev kaj? Hoj, koliko kosov kruha sem vam že s temi cepmi zaslužil!«

Tako sta se drug za drugega bala in si hotela pomagati. S takšno silo sta udarila, kot da sta šele začela. Ko bi videla sedaj mamika, kako atek in Franček služita kruh!

Opoldne sta počivala v slami in gledala ljudi, ki so hodili po glavni cesti tik za skednjem.

»Atek, kaj pa delata Vanek in Jurek?« je Franček nenadoma poklical Balažeka.

Pri sosedu preko ceste sta mlatila Fickov Vanek in Panjkov Jurek. Sedaj sta s cepmi tekala po širokem, pletenem plotu in preganjala prašiče:

»Hujs...«

»Glej, Vanek, ta me bo... Hujs, prasé...!«

Prašiči, ki so bili zaprti v senčnem ogradu, so preplašeni tekali za plotom, strigli z uhlji in cvilili. Takšen vik sta počela mlatca na plotu, da so bili prašiči popolnoma zmešani...

»Hujs... — Udari, Jurek...! — Hujs...«

»Hujs,« je Jurek še bolj preganjal prasce in vihtel cepé, da so svinje kar druga po drugi plezale.

»Za božjo voljo, kaj le počenjata,« si je glasno mislil Franček, ki se mu je ta komedija zdela na moč neumna.

Balažek Borko se je smejal, da se je kar po kolenih pokal, in mu povedal:

»Gospodinja jima kar naprej kuha buče in sedaj se delata norca, da so prašiči jezni nanju, ker jim pičo odjedata, in ju preganjajo...«

Tedaj se je smejal tudi Franček, kako sta sosedova mlatiča skakala po plotu, obupno mahala s cepiči in na vso grlico vpila:

»Hujs...«

Franček se je že tudi naveličal večne sirotkine juhe, ki ga je tako zoprno črvičila po črevah, da je moral kar naprej letati za plot. Domisliti pa se le ni mogel nikakšne takšne komedije, kot sta jo počenjala sosedova mlatiča. Le Balažek, ki je bil stari mlatec, je rekel:

»Nocoj bova tudi midva imela dobro večerjo... — Pojdiva udarit!«

In sta mlatila v upanju na dobro večerjo. Franček le tega ni vedel, kako se bo to zgodilo.

»Šššš...« je podil kokoši, ki so kar naprej silile v vršáj, brcale slamo in zobale zrnje. Kokoši pa so bile sitne.

»Šššš...«

»Pusti jih,« je rekel Balažek Borko in mu mežiknil.

V krepkih udarcih je odmevala pesem mlatičev s skednja. Zrnje je veselo štrcalo iz klasja in se razletavalo po podu. Nekam prijetno razpoloženje je viselo med očetovo in sinovo utrujenostjo, da je bilo njuno delo kot pesem. In potem...

Čof...

Balažek Borko je kar mimogrede mahnil po kupu kokoši, ki so brskale po vršaju. S preplašenim vikom se je perutnina razletela, le velik petelin je ves polomljen negibno obležal pod vršajem.

Frančeku je kri zaledenela.

»Kristus, kaj ste napravili, atek...?«

Spomnil se je: »Zagorci so kot toča. Kjer udari eden, tam jih še sto...«

»Jezuš...« je Franček ves trepetal.

Balažek Borko ni rekel nobene. Prijel je kokota in ga v velikem loku zavihtel skozi vrata, da je obležal tik ob cesti.

Potlej sta mirno mlatila naprej, kot da se ni nič zgodilo. Le Balažek se je držal na smeh, da je še Franček vihtel cepé kot bič.

Okoli plota je prišla gospodinja. V veliko košaro je pobirala odpadlo sadje, da bi ga vrgla prašičem. Pri cesti je zagledala lepega petelina vsega polomljenega in je grdo zaklela.

»Prokleti avtomobil...«

Ko je Franček to slišal, mu je odleglo.

»Hej, Štajerci...«

»Kaj pa je, gospodinja?« se je Balažek oglasil in prenehal tolči. Frančeku pa je le bilo nekako tako, da bi kar naprej mlatil...

»Ste videli, kako je avtomobil kokota povozil...?«

»Se mi je zdelo nekaj, da so kokoši kričale, gledat pa le nisem šel... — Pa tako lep kokot je bil! Kakšna škoda! — Pa kaj hočemo? Bomo za večerjo pač jedli dobro omako s krompirjem... Proč ga ne boste vrgli?«

»Broj ste mu videli?« je gospodinja vsa nakuhana spraševala naprej.

»Kje pa... Odprdel je naprej, kot da bi ga sam vrag podil...«

Gospodinja je šla. Balažek in Franček sta se spogledala in potlej mlatila, da je menda tudi pod odstopal.

Zvečer pa sta imela dobro večerjo. —

Po štirinajstih dneh je kup v uti splahnel. Pod kapom je stala dolga vrsta bleščečih se otepov lepo očiščene slame, na skednju pa se je ob leseni steni vlekel obilen vršaj zrnja. Ko sta ga očistila in zvejala in tudi slamo spravila pod streho, je prišel gazda. Z leseno drvanjko je meril pridelek in vsako deseto stresel mlatičema na kup.

Tako sta zaslužila vsak po dve drvanjki in pol. Balažek je bil zadovoljen, Franček pa na moč ponosen na svoj prvi mertik...

Drugi dan sta se preselila k sosedu.

Kup snopja v uti je bil menda prav tako velik, če ne za spoznanje celo večji. Franček pa je bil zdelan in prav nič ni mogel proti temu. V udih in ledovju ga je trgalo in od izmučenosti je bil kar trd.

Balažek Borko je vse to videl. Neznansko hudo mu je bilo.

»Franček, tu sedaj ne bo treba več tako pritiskati... Čas bova imela. Tam sva morala pohiteti, da se ne bi tale gazda naveličal čakati in bi dal mlačev drugima dvema. Saj vidiš, da sta Vanek in Jurek kot divjaka. — Sedaj pa sva že tu in bova mlatila, kakor bova midva hotela. — Sedaj boš lahko počival, Franček.«

»Kaj bodo pa otroci doma? Že komaj čakajo kruha...«

Balažek Borko je razprl oči in se skoraj prestrašen zagledal v sina. Besno skelenje ga je grabilo po životu in dušljivost mu je zapirala grlo, da so se mu prsi kar napenjale in so mu roke s povešenimi cepmi trepetale. Tako ga je otrok osramotil? Tako? Mar ga naj pretepe kar s temile cepmi ali pa se od sramote zarije z glavo v slamo in se razjoče?

Franček pa je že z enakomernimi, lagodnimi udarci otepal snopje. Tako tudi Balažeku ni preostalo drugega. Le s kakšnim nerazumljivim besom je udrihal, da se je ratišče kar šibilo.

Tako sta zopet nekaj dni drug drugega priganjala.

Balažek je mislil, da bi jima sedaj že zopet prišla prav dobra večerja.

Nerodni, debeli raci, ki se je motovilila okoli skednja, je zavil vrat. Potlej jo je vrgel v uto na slamo in sprožil nanjo celo skladovnico snopja. Ko jima je gospodinja prinesla južino, ju je opozorila:

»Hej, mlatca, snopje se vama je porušilo.«

»Saj res,« je rekel Balažek. »Človek tako dela, da še videl nisem, kdaj se je porušilo. — Slabo ste ga zložili, gospodinja...«

In še pred južino sta oba s takšno vnero metala snopje nazaj na kup, da je kar teklo od njiju. Gospodinja pa ju je hvalila, kako sta pridna, in južino potrpežljivo držala v rokah. Na dnu sta našla raco in Balažek in gospodinja sta obenem presunljivo zavpila: »Kristus...«

Gospodinji je južina malodane padla iz rok in vsa se je raztarnala.

»Pa še jesti je ne bo mogoče, ko je zadušena,« je javkala.

»Zakaj pa ne?«

»Studi se mi. Kdo bo le jedel zadušeno žival...?«

Že je poklicala pastirja, da bi jo zakopal. Tedaj pa je Balažek Borko prijel raco in silil v gospodinjo:

»Nikar, gospodinja. Nama jo dajte. Mi Štajerci vso crketino pojemo...«

»Prasice.«

»Res, gospodinja. — Samo kropa nama zavrite in lonec posodite...«

Gospodinja je poslala vse lakótnne Štajerce k vragu. Kropa pa jima je le pripravila, da sta raco oskubila in osnažila. Še masti in moke jima je dala. Dišečo omako sta še s kisom malo zalila in za trikrat sta imela race dovolj. Bila pa je taka, da so se tudi Hrvatom sline cedile...

Pa tudi to ni Frančeku več pomagalo. Sirotkina juha in voda, ki jo je nanjo pil, ker Hrvati jabolčnice niso imeli, sta vse v njem stopili. Trepetajoča slabost se mu je razlezla po telesu in Franček se je z grozo zavedel, da ne bo mogel več dolgo zapovedovati svojim močem. Cepé, ki jih je skoraj podzavestno vrtel v rokah, so vse njegovo telo nosile za seboj... Nič več ni mogel paziti, ali obrača cepič navznoter ali navzven.

Še tisti popoldan sta se njuna cepiča srečala. Rezko je zahreščalo v zraku. Nato pa je Frančekov cepič oplazil Balažeka po glavi, da se

mu je zatemnilo pred očmi in se je za hip sesedel. S čela in iz nosa se mu je ulila kri in oko mu je v hipu nabreknilo in počrnelo. Franček je odrevenel, Balažek pa se je naglo dvignil.

»Nič ni, Franček... — Vse to se mlatičem primeri...«

Šel je k studencu in si izmil rano in nos. Prek očes in čela si je privezal vlažno ruto.

Franček se je v kotu zrušil na slamo in ihtel.

»Zmučen si, Franček, saj ti pravim. — Lezi v slamo in počij...!«

Franček ni imel več toliko moči, da bi se upiral. Po štirih se je zavlekel v uto in legel pod snopje. Balažek je počasi tolkel sam.

»Ubogi atek...«

Stiskal je veke in vroče solze nemoči so mu drsele po licih...

Gospodinja, ki je šla za hip mimo, je bila vajena takšnih pripetljajev s povezanimi čeli in se ji to ni zdela Bog ve kakšna nesreča. Podražila ju je, da sta se skregala, in odšla naprej.

Frančeku pa se je zdelo to tako hudo, da je rekel:

»Atek ne more sam... Takšen kot je... Saj se bo zdaj zdaj sesedel...«

Sunkovito se je dvignil in se opotekel na skedenj.

»Proč pojdi,« je zavpil Balažek Borko in mlatil kot neumen.

»Atek...«

»Proč pojdi...!«

Franček je lovil ravnotežje in skušal udariti vmes.

Balažek Borko je odvrigel cepé. Pograbil je sina in ga z vso silo vrgel nazaj v uto, da je obležal med snopjem. Ves zasopljen je razkoračen stal na sredi skednja, drhtel in gledal za njim.

»Tam bodi, smrkavec...«

Franček se je skušal dvigniti. Pa se ni mogel izkupati izmed snopja. Zato ni več poskušal. Balažekovi udarci v skednju so ga uspavali...

Balažek ga tudi za večerjo ni budil.

Ko se je prebudil, je v uto, kjer je bilo le še malo snopja, sijala luna, da Franček prvi hip ni vedel, ali je dan ali noč, posebno ker je slišal, kako oče na skednju šumi s slamo. Bila je noč. Mlatiti ni smel. Zato pa je čistil slamo, jo prirezoval in vezal v otepe. Mesečina je bila zadosti svetla za tako delo.

Franček je mislil: »Moram mu pomagati...«

Hotenje ga je gibalo, ni vedel, da se je po štirih vlekel na skedenj.

»Franček...« je polglasno zavpil Balažek in spreletela ga je zona, kot da se v mesečni noči plazi pošast proti njemu.

»Že grem, atek...«

»Spat pojdi,« je Balažek Borko ves trepetal.

»Moram, atek, moram...«

»Spat pojdi,« je Balažek siknil skozi dražeče solze.

Franček je lezel proti njemu:

»Moram... Atek...«

Balažek Borko ni vedel, kaj se je z njim zgodilo. Kot zmešan se je vrgel na sina. S takšno silo ga je prijel, da sta oba padla nazaj v snopje. Z vso težo ga je tiščal k tlom. Tako krčevito, da se je tresel.

»Lezi in spi...!«

Franček mu je proseče gledal v poten in preplašen obraz:

»Ali ne vidite, atek, da ne morete sami...?«

Balažek Borko se je ustrašil, da se je otroku zbledlo.

»Molči...! Molči...!«

Skozi njegovo telo je šel krčevit napon, da ni čutil več svojega telesa.

»Mol-či...!«

Več ni mogel spraviti iz sebe. Samo sopel je in ga tiščal v slamo.

»Saj vidite, atek... da vam moram pomagati,« ga je Franček proseče gledal v spačeni obraz. »Kaj pa bi drugače jedli Martinek... in Zalika... in... Betika... — če jaz ne bi hotel iti mlatit... Kje bi vi dobili pajdaša...? — Atek, moram vam pomagati... — —«

Balažekov potni, spačeni obraz je otrpnil. Sinovo lice, ki ga je imel tako blizu, se je v senci snopja izgubljalo v nepozabne daljave. Le solza je vsa živa našla pot iz očesa. Zaiskrila se je v mesečini, zdrsula čez potno lice in se razbila na Frančkovem čelu, kot da ga je blagoslovila...

Balažeku Borku so popustile roke.

Zrušil se je poleg sina in sta objeta zaspala... — —

Z mertikom je Balažek Borko pripeljal domov tudi bolnega sina.

Barika se je prestrašila, Franček pa se je vsem smehljajal na podstenju, kamor so ga položili:

»Kaj pa mislite, da mi je...? — Poglejte mértik...!«

Dvignil je roke in klical:

»Martinek... Zalika... Betika... Gerika... mértik gledat! — Še ma-
lega Tuneka prinesite...!«

Dvignil se je, da bi skočil po otroke. Potlej se je opotekel in telebnil pod prag, da je Barika prestrašeno zavpila.

»Mislite, da mi je res kaj...« se je vedno smehljajal.

Balažek Borko ga je dvignil in v naročju odnesel v posteljo.

Toliko moči je še imel, da je Martineku dovršil klopotec.

Potlej se ni več mogel dvigniti iz postelje.

Tiste dni pa je prišel lonar in jim odpovedal kočo. Balažek bi po njegovem mnenju še enkrat moral poškopiti vinograd, pa je odšel na mlatev.

»Mar je vam, kaj bodo viničarji jedli! — — Tam v postelji leži moje plačilo...«

Balažeku Borku je bilo v veliko zadoščenje, da je dobil kmečko viničarijo. In to ono, ki si jo je najbolj želel. Koren je spodil rogovileža Grmičevega Drašeka in dal kučo Balažeku Borku.

Ko so se selili, je Franček ves zadelan sedel na vozu vrh ropotije. Med žaklji z mertikom se je zibal med goricami v novo kučo. Prek vrhov je vlekel vlažen krivec, on pa je na rokah pestoval mrtev klopotec.

Vzadaj so šli po mlázavem blatu Balažek, Barika in otroci kot za njegovim pogrebom. Le da so otroci v rdečih rokah tiščali velike kose kruha... — —

Padova, avgusta 1943.